

ПЕТИ РЕДОВНИ РЕПУБЛИЧКИ СЕМИНАР ЗА НАСТАВНИКЕ СРПСКОГ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

У организацији Друштва наставника српског језика и књижевности Републике Српске и Републичког педагошког завода 29-30. септембра 2018. године на Јахорини је одржан *Пети редовни републички семинар* за наставнике и професоре српског језика и књижевности

ПРОГРАМ СЕМИНАРА

10.30-11.30 Регистрација учесника и подјела котизацијског пакета наставницима.

12.00-12.15 Отварање Семинара: проф. др Ранко Поповић, председник Друштва, др Предраг Дамјановић, директор Републичког педагошког завода.

ПЛЕНАРНА ИЗЛАГАЊА

12.15-13,00 Дух самопорицања, проф. др Мило Ломпар (Филолошки факултет Београд).

13,00 -13.45: Форма значења и значење форме: проблем интерпретације значења реченице и њених чланова, проф. др Миљивој Алановић (Филозофски факултет Нови Сад).

14,00 РУЧАК

РАД У СЕКЦИЈАМА

16,00-17,00 и 17,00-18,00

1. Однос између лексичке селекције и значењског интегритета реченице, проф. др Миљивој Алановић (Филозофски факултет Нови Сад).
2. Типичне ученичке грешке у морфологији и творби речи, проф. др Весна Ломпар (Филолошки факултет Београд).
3. Природа новелистичког поступка у приповједачком дјелу Бранка Ђопића, доц. др Жељка Пржуљ (Филозофски факултет Источно Сарајево).
4. Обрада Андрићеве приповијетке „Прича о кмету Симану”, мр Андреја Марић (Филолошки факултет Бања Лука).

НАПОМЕНА: Свака секција ће бити поновљена у истој сали с истим предавачем, тако да ће сваки наставник моћи да присуствује раду двије секције.

19,00 ВЕЧЕРА

20.00 Редовна скупштина Друштва наставника српског језика и књижевности Републике Српске

30. СЕПТЕМБАР

СТРАДАЊЕ И ЗАТИРАЊЕ СРБА У XX СТОЉЕЊУ

9,00 - 9,15 ЂЕРДАН ОД МЕРЦАНА – уводна ријеч, проф. др Зорица Никитовић

9.15 - 11,00 Освјетљавање теме Страдање и затирање Срба у XX стољећу са историјског, књижевног и језичког аспекта:

1. Доц. др Драга Мاستиловић: Затирање Срба у XX вијеку, говоре проф. др Милош Ковић (Филозофски факултет Београд) и аутор;
2. Проф. др Ранко Поповић: „Ми знамо судбу”, антологија српског пјесништва XX в. с темом националног страдања, говоре академик Бранко Летић (АНУРС), доц. др Владан Бартула (Филозофски факултет Источно Сарајево) и аутор.
3. Српска филологија и национално страдање, проф. др Душко Певуља (Филолошки факултет Бањалука).

12.00 Затварање Семинара и подјела сертификата о учешћу на Семинару

ЂЕРДАН ОД МЕРЏАНА¹

Ако би нас данас неко упитао за дан и датум, вјерујем да бисмо сви тачно одговорили. Међутим, да добијемо питање које светитеље у овај дан празнује православна Црква тешко да би већина дала тачан одговор. Данас Српска православна Црква прославља свете мученице Веру, Наду, Љубав и мајку им Софију које су за вјеру хришћанску пострададе у Риму, у вријеме цара Адријана (117-138. године). Из житија ових светитељки ишчитавамо следеће: „У време када се мучитељска рука Адријанова била пружиола на добродетељни дом Софијин која је рано остала удова и која беше и себе и кћери добро утврдила у вери хришћанској, Вера имаше 12, Нада 10, а Љубав 9 година. Изведе не пред цара оне све четири, држећи се за руке као венац исплетени, одлучно исповедише веру у Христа и одбише да принесу жртве идолској богињи Артемиди. Пред страдање мајка је кћери крепила саветима како би издржале до краја следећим ријечима: „И када тела ваша буду муком уморена, Христос ће вас обући у нетрулежност, и ране на вашим телима засијаће на небу као звезде”. Све једну по једну мучитељ мучаше љутим мукама, најпре Веру, па Наду, па Љубав. Тукоше их, сјекоше, бацаше у огањ и у врелу смолу, и најзад их посекоше. Мртва тела својих кћери узе Софија, однесе ван града и тамо чесно сахрани. И оста на гробу њиховом три дана и три ноћи, молећи се Богу, и у томе предаде дух свој Богу, хитајући у рајска насеља гдје је блажене душе њених славних кћери чекају”.

Тврда вјера, непоколебљива нада и нелицемјерна љубав биле су одлика још једног хришћанског народа у току његове небоземне историје – српског народа. Подвиг мучеништва, сљедствено Христовом мученичком подвигу, понијело је на стотине хиљада светих мајки и отаца, синова и кћери Српске православне Цркве. Исту земаљски трагичну судбину да надживи сву своју дјецу, кћи Мару и синове Јована и Максима, имала је у покосовском времену и света мати Ангелина, деспотица и монахиња

¹ Уводна ријеч на тему Страдање и затирање Срба у XX стољењу на Петом републичком семинару за наставнике српског језика и књижевности, Јахорина, 30. септембар 2018. године.

Ангелина Бранковић, која је живјела у времену једног другог безбожног народа, љутих Агарјана који су убијали и спаљивали све пред собом. Мошти свога благочестивог мужа, деспота Стефана, кога је турски султан Амурат ослијепио, ова смјерна монахиња није имала гдје ни да сахрани, носила их је свуда са собом, као и мошти сина јој Јована, потом Максима, а које су заједно са њеним моштима, које су лежале у манастиру Крушедол, године 1716. Турци заједно с манастиром спалили.

Које стољеће послѣје сви незабиљежени и неопјевани, за вјеру православну и српско име пострадали синови и кћери, проговорили су кроз пјеснички силовит глас Стојанке мајке Кнежополке, која, понављајући судбину Мајке Југовића, *пешама кравим Козаром цѣпа њо лешевима цр-вавим*, не би ли познала свога Срђана, Мрђана, Млађена, да их *легене изљуби*. Да ли вас *пљачу воде мљечаничке или трачаничке*, запјева ова српска мати као што је пола тисућљета прије својим материнским лелеком ка Небу хитала друга: „*Моја руко, зелена јабуко, ће си расла, ће си истринуша?* Обиљежен новом војском Христових јунака – српских мученика, 20. вијек старим бројевима додао је нове. Српском географијом настављено је мученовање – од јама *безданица* које не могу избројати *сестре безбрајнице* – до ријека, и Дунав и Сава и Купа и Драва, Неретва и Врбас *црвене од крви, што силавови нису од јелових трега неї од мртвих шела српских мученика*, написао је свједок незапамћених страдања српског народа и вјерске мржње према том народу током Другог свјетског рата, свети Николај Српски у својој потресној служби српским новомученицима *Бердан од мерџана*.

Највеће духовно благо једног народа нису књижевна дјела и друге културне датости. Највеће духовно благо једног народа јесу његове невине жртве и мученици. У *свеце се пише ко на правди страда*, читамо у тропару. Својим мучеништвом старац Вукашин побиједио је зло чак и у самоме мучитељу. Након што је сурово преклао овог старца, звјеролики и злогласни Жиле, мучитељ новог вијека, који је до тог тренутка у једном дану и даху у Јасеновцу заклао 1100 Срба, више није могао да коље. Реченица коју му је након одсјецања ушију и носа, а на захтјев да ода почаст Павлићу, упутио смјерни и смирени Вукашин, пресјекла је његов крволочни чин, али и ушла у српску историју и црквени календар да њоме бодримо, и српске нараштаје подучавамо смиреноумљу. Овај старац тврде и непоколебљиве вјере смиреномудрено је одговорио кољачу: „Ради ти, дијете, свој посао!“ Знао је Вукашин из Клепаца да су људски дани и земне радости *мехури на води што их шалас носи, да се мехури*

гробе о камене скале, као наше време о вечне обале. Усред таквог крволиптања и крвопролића његова реченица „Ради ти, дијете, свој посао” једноставна непјесничка реченица, осим као формула живота и примјер савршенства благодушности и трпљења, у тешким искушењима и ван њих, остала је по питању националног страдања жалац на савјести потомака – да ли смо ми урадили свој посао, да ли смо памћење невиних српске жртве чврсто уградили у свој идентитет, или смо у овој ери наглашене неутрализације савјести, пренебрегавањем и заборавом старих зала, злочинце, можда, охрабрили за нова звјерства. Зло никада не мирује, оно само чека нову прилику. Јер крваве реке свуд су наше међе, мачеви убица сви су истој кова, сад носе унутре куд носише њређе (њрешке), пјевао је Дучић.

XX стољеће обиљежено је масовним уништавањем Срба. То је био вијек многопатње, јаука и лелека, масовног звјерства, логора смрти, бацања живих људи у јаме, вађења очију, покоља српске нејачи, скрнављење дјеце и жена, спаљивања и прогона, терора покатоличавања, па комунистичког терора, вријеме у коме је о усташким мучењима остала ријеч – да је бити убијен метком значило срећу! 20. вијек српску земљу *навиклу да коси и времеће у моши* покрио је тамом и црнилом, крвљу и црвенилом, а Небо овјенчао славом и новим ђерданима од мерцана. *Над зеленом Дрином блеснуше њолуби: Девојачке душе! Небо их њолуби!* Овај језички израз владике Николаја јеромонах Серафим (Глигић) преточио је у ликовни израз који рјечитије говори од ријечи. Над сваком дрином, над сваком шаранском јамом, над свеукупном мученичком топографијом српском, блеснули су голубови, чисте душе обручене Христу. Има ли већег капитала за потоње генерације? Нажалост, колико их Небо прослави, толико их ми земни покрисмо заборавом. Умјесто културе памћења и његовања светитељског култа, прихваћена је култура заборавља и самопорицања властитог идентитета. У времену одрицања од светости и самоодречења, кривотворења историографије и прекрајања прошлости, наша обавеза да памтимо и потомству преносимо Истину сада је идентитетске и егзистенцијалне, а не културолошке природе. Ма колико труда било уложено да се разним инструментима моћи истина сакрије, Истина је непобједива. Бити правовјерни хришћанин, значи не бјежати од Истине, већ бивати у суочењу с њом, ма колико болна била.

Заборав претходних страдања донио је нова. Дужни смо памтити и сјећати их се јер је тај свети спомен на њих опомена за будућност. Масовно прогоњење и истребљење Срба путем покоља је геноцид о коме ће

нам говорити историчари. Речено је и написано испред логора у Дахуу – *Ко жели да се жрџиве заборавае, шај жели да се жрџиве ђонове*. Жртава се морамо сјећати не само због самих жртава, већ и због благодатног јединства које задобијамо прије свега у молитвеном, а потом у научном, књижевном, наставном, породичном, рјечју свеукупном сјећању на њих. Ми нисмо незнабошци који немају никакву наду у вези са будућим животом, него хришћани који имају радосну утјеху у задобијању будућег вјечног блаженства. Иако све малобројнији, још увијек смо очувани у светосавском православљу и српству. *Што се ђрије сјеђимо својих жрџива, ђрије ћемо ђстојаџи*, вели Матија Бећковић. Као појединци сви имамо Богом даровану слободу личних избора. Али као припадници народа дужни смо оживјети себе за један старонови морал који је у супротности са духом времена и потирања свега личносног, за нови тип памћења које нам је за сада испарцелисано и географски и хронолошки. Ако су наши преци на свом крстоносном путу издржали толика мучења и страдања, можемо ли ми у напору властитог жртвоприношења на које смо као хришћани, такође, призвани, несразмјерно малог жртвоприношења у односу на њихово, да принесемо макар састрадање и незаборав? Можемо ли унутар своје учионице и просвјетног миљеа коме према властитом избору професије припадамо, просвећивати истином и приносити запамћивање мучеништва невино пострадалих; својом крњом нотом свједочења говорити новим генерацијама истину о страдању и затирању народа коме припадамо. Јер ако то и наша генерација не уради, сљедећа више неће имати од кога научити.

Зорица Никићовић